តួនាទីរបស់ចៅក្រម
ភាពឯករាជ្យ និងភាពមិនលំអៀង

ក) សេចក្តីផ្តើម:

ប្រព័ន្ធតុលាការដែលឯករាជ្យ គឺជាប្រព័ន្ធតុលាការមួយដែលការពារប្រព័ន្ធលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យដ៏សំខាន់បំផុត ។ នីតិរដ្ឋ មានលើសលុបបានតែនៅពេលណាដែលការអនុវត្តន៍ និងការប្រតិបត្តិនូវវិធាន ហើយនិងច្បាប់ត្រូវបានគ្រប់គ្រងដោយចៅក្រមឯករាជ្យប៉ុណ្ណោះ ។ តម្លាភាពរបស់រដ្ឋាភិបាលជ្រើសតាំង មិនអាចសម្រេចបានឡើយ នៅពេលដែលសកម្មភាពរបស់ខ្លួនមិនត្រូវបានពិនិត្យមើលភាពស្របច្បាប់ដោយស្ថាប័នមួយដែលមិនស្ថិតក្រោមឥទ្ធិពលរបស់សាខានីតិប្រតិបត្តិខ្លួនឯងទេនោះ ។ ដូច្នេះ គេត្រូវតែអនុវត្តគោលការណ៍នៃការបែងចែកអំណាចដោយភាពតឹងរឹងដាច់ខាតទៅលើទំនាក់ទំនងរវាងអំណាចតុលាការ និងអំណាចនីតិប្រតិបត្តិ ។

នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា បន្ទាត់បែងចែករវាងអំណាចទាំងពីរនេះ នៅតែមិនទាន់ត្រូវបានគូរច្បាស់លាស់នៅឡើយ ។ ដោយទទួលមរតកនៃប្រព័ន្ធតុលាការសង្គមនិយមដែលត្រូវអនុវត្តមកលើប្រទេសកម្ពុជា ចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៧៩ រហូតដល់ ឆ្នាំ១៩៩៣ ឥទ្ធិពលនៃអំណាចនីតិប្រតិបត្តិ មកលើអំណាចតុលាការនៅតែមានសម្ពាធខ្លាំងនៅឡើយ ។ នៅកំឡុងពេលនោះ សូម្បីតែក្រសួងយុត្តិធម៌ក៏មានអំណាច ដើម្បីឱ្យក្រុមប្រឹក្សារដ្ឋសំរេចមោឃភាពលើសាលក្រមផ្សេងៗបានដែរ ។ បន្ទាប់ពីពេលនោះមក ក្រសួងយុត្តិធម៌ ក៏នៅតែមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការចេញគោលការណ៍ និងសារាចរណែនាំផ្សេងៗ ដើម្បីណែនាំដល់ពួកចៅក្រមអំពី របៀបបកស្រាយច្បាប់ឱ្យស្របតាមពង្រាងអនុក្រឹត្យមួយដែលត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩៤ ដែលអនុក្រឹត្យ នេះពុំដែលត្រូវបានអនុម័តម្តងណាសោះ ក៏ប៉ុន្តែបានឆ្លុះបញ្ចាំងនូវការអនុវត្តន៍ទូទៅ[១៣] ។ ទោះបីជាបច្ចុប្បន្ន "អនុក្រឹត្យស្តីពីមុខងាររបស់ក្រសួងយុត្តិធម៌" ចុះថ្ងៃទី៧ ខែមេសា ឆ្នាំ២០០០ មិនបានផ្ទេរអំណាចនេះទៅឱ្យក្រសួងនេះទៀតក៏ដោយ ក៏អំណាចនីតិប្រតិបត្តិនៅតែប្រើឥទ្ធិពលដ៏លេចធ្លោរមួយ ទៅលើប្រព័ន្ធតុលាការតាមរយៈសមាជិកឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រមដដែល ។ ក្រុមប្រឹក្សានេះ មិនមានភាពឯករាជ្យពិតប្រាកដពីអង្គនីតិបញ្ញត្តិឡើយ ពីព្រោះវាមិនបញ្ចូលសមាជិកសភា ឬគណៈមេធាវី ឬសាស្ត្រាចារ្យច្បាប់ ឬសមាជិកសង្គមស៊ីវិលទេ ប៉ុន្តែ សមាជិកភាគច្រើនរបស់ក្រុមប្រឹក្សានេះ គឺជាអតីតកម្មាភិបាលចៅក្រមចាស់ៗដែលមានបុណ្យស័ក្តិខ្ពស់ ដែលបានទទួលសមាជិកភាពរបស់ខ្លួននៅក្នុងក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រមនេះ ដោយសារតែ តួនាទីរបស់ខ្លួននៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់តែប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែមិនមែនបានទទួលតួនាទីទាំងនេះតាមរយៈការបោះឆ្នោតឡើយ ។

[១៣] សម្រាប់ព័ត៌មានលំអិតស្តីពីព្រឹត្តិការណ៍ប្រវត្តិសាស្ត្រ សូមមើលសៀវភៅ: កុយ នៀម ប្រព័ន្ធតុលាការកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៨ (ជាភាសាខ្មែរ និងអង់គ្លេស) ទំព័រ ៣, ៤, ៩-១១

ប្រវត្តិនយោបាយនេះ យើងត្រូវតែចងចាំទុកក្នុងខួរក្បាលជានិច្ច នៅពេលដែលយើងពិនិត្យមើលលើគោលការណ៍ជាមូលដ្ឋាននៃប្រព័ន្ធតុលាការឯករាជ្យ និងមិនលំអៀងមួយ និងផលវិបាកជាក់លាក់មួយចំនួនរបស់គោលការណ៍នេះនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា[១៤] ។

យើងក៏ត្រូវតែពិចារណាលើកត្តាពីរទៀត ដែលធ្វើឱ្យខ្សោយដល់ឯករាជភាពរបស់ចៅក្រម នៅពេលដែលយើងនិយាយអំពីឯករាជភាពរបស់តុលាការនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា គឺ :

ដោយសារប្រាក់បៀវត្សចៅក្រមមិនគ្រប់គ្រាន់ ប្រព័ន្ធតុលាការបច្ចុប្បន្នទទួលរងគ្រោះដោយសារ**អំពើពុករលួយមានកំរិតខ្ពស់** ដែលត្រូវបានដកស្រង់នៅក្នុងរបាយការណ៍ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សជាច្រើន រាប់បញ្ចូលទាំងរបាយការណ៍នៃអ្នកតំណាងពិសេសរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សផង ។

លើសពីនេះទៀត ចៅក្រមជាច្រើននៃចៅក្រមទាំងនេះ មិនបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលផ្នែកច្បាប់ត្រឹមត្រូវ ហើយជួបប្រទះនូវ**កង្វះខាតការបណ្តុះបណ្តាល និងជំនាញ** ពីព្រោះពួកគេត្រូវបានជ្រើសរើស និងតែងតាំងយ៉ាងឆាប់រហ័សភ្លាមៗ បន្ទាប់ពីរបបផ្តាច់ការ ប៉ុល ពត បានសម្លាប់សមាជិកនៃអាជីពអ្នកច្បាប់ស្ទើរតែទាំងអស់ ដោយទុកឱ្យអ្នកដែលបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលផ្នែកច្បាប់នៅរស់តែមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះ ។

១) តើពាក្យថា "ឯករាជភាព" និង "ភាពមិនលំអៀង" មានន័យដូចម្តេច?

ទាំងពាក្យថា ឯករាជភាព និង ភាពមិនលំអៀង (មាត្រា១២៨ I និង II CC) មានន័យថា **មិនមានឥទ្ធិពលមិនសមស្រប** ទៅលើសេចក្តីសម្រេចរបស់ចៅក្រម ដែលអាចកើតឡើងដោយសារសាច់ញាតិរបស់**គូភាគីមានទំនាស់** ("ភាពលំអៀង") ឬដោយសារ**ភាគីទីបី ឬប្រភពខាងក្រៅ** (ដូចជាឥទ្ធិពលនយោបាយ ការណែនាំតាមរូបភាពជាសារាចររបស់ក្រសួងយុត្តិធម៌ជាដើម ។ល។) ។

ផ្ទុយទៅវិញ **ឥទ្ធិពល "ដែលសមស្រប" តែមួយគត់ទៅលើ សេចក្តីសម្រេចរបស់ចៅក្រម** ត្រូវកើតចេញពី**អង្គច្បាប់**ដែលចៅក្រមមានកាតព្វកិច្ចអនុវត្ត និងកើតចេញពី**អង្គហេតុ**ជាក់ស្តែងដែលចៅក្រមត្រូវពិនិត្យ ។

ឯករាជភាព ក៏អាចត្រូវបានគេអធិប្បាយថាជា **សភាវៈចិត្ត**មួយផងដែរ ។ ចៅក្រម **ត្រូវកុំភ័យខ្លាច និងកុំសង្ឃឹម** នៅពេលដែលគាត់សម្រេចរឿងក្តីនីមួយៗ ។ (មានសិលាចារឹកមួយផ្ទាំងនៅពីលើក្លោងទ្វារចូលតុលាការបុរាណមួយនៅក្នុងប្រទេសអ៊ីតាលី ដែលសរសេរថា : "ដោយគ្មានការភ័យខ្លាច និងដោយគ្មានសង្ឃឹម" ។ សិលាចារឹកនេះបានរំលឹកដល់ចៅក្រមគ្រប់រូប ដែលត្រូវចូលទៅក្នុងតុលាការតាមទ្វារនេះជារៀងរាល់ថ្ងៃឱ្យយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះសភាពនៃចិត្តឯករាជ្យរបស់ខ្លួន) ។ ដូច្នេះ ចៅក្រមមិនត្រូវភ័យខ្លាចចំពោះការដាក់ទោស ឬការដាក់ទណ្ឌកម្មពីភាគីណាមួយឡើយ នៅពេលដែលខ្លួនធ្វើសេចក្តីសម្រេចណាមួយនោះ ។ ការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់គាត់ត្រូវតែធ្វើឡើងដោយគ្មានការបំភិតបំភ័យ ការធ្វើទុកបុកម្នេញ ឬសម្ពាធខាងក្រៅឡើយ ។ លើសពីនេះទៀត សេចក្តីសម្រេចនេះត្រូវតែធ្វើឡើងដោយគ្មានការរំពឹងចង់បានអត្ថប្រយោជន៍ គុណប្រយោជន៍ និងប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួនឡើយ ។

---

[១៤] សម្រាប់ព័ត៌មានបន្ថែមស្តីពីស្ថានភាពនៃប្រព័ន្ធតុលាការកម្ពុជានៅក្នុងទសវត្សន៏ឆ្នាំ ១៩៩០ សូមអានសៀវភៅរបស់ បាស៊ីល ហ្វៃណានដូ ស្តីពី "បញ្ហាដែលប្រឈមមុខចំពោះប្រព័ន្ធកម្ពុជា" (គណៈកម្មការសិទ្ធិមនុស្សអាស៊ី ខែកក្កដា ឆ្នាំ ១៩៩៨)

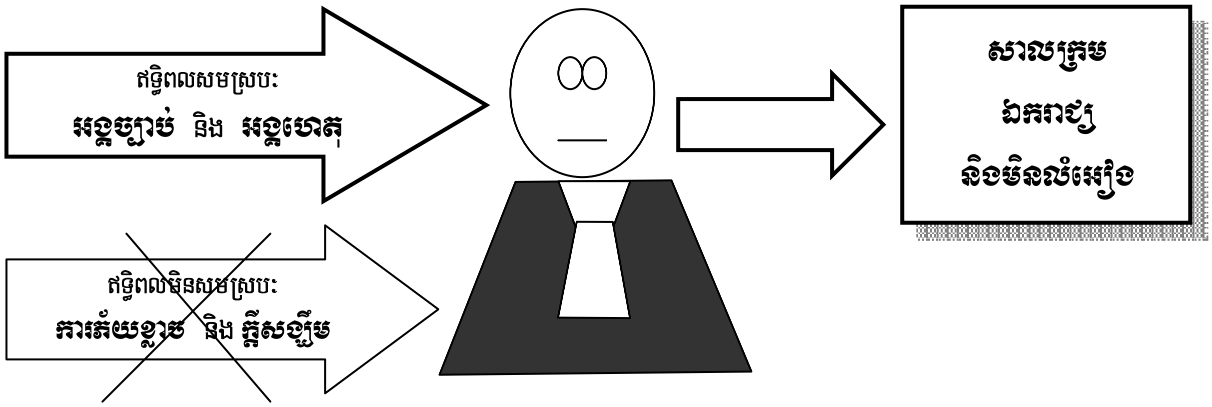

គតិបណ្ឌិតព្រះពុទ្ធសាសនាប្រៀនប្រដៅយើងនូវតម្លៃដូចគ្នាអំពីរដ្ឋបាលយុត្តិធម៌ស្អាតស្អំ[១៥] :

ព្រះពុទ្ធឱវាទសម្រាប់ការវិនិច្ឆ័យទោស

- ចៅក្រមណាក៏ដោយត្រូវប្រកាន់យកអនាគតិធម៌ និងចៀសវាងអគតិធម៌ ។
- ចៅក្រមត្រូវចៀសវាងការកាត់ក្ដីប្រកបដោយអគតិធម៌៤ យ៉ាង គឺ :
  - ឆន្ទាគតិ - លំអៀងព្រោះការស្រលាញ់
  - ទោសាគតិ - លំអៀងព្រោះការស្អប់
  - មោហាគតិ - លំអៀងព្រោះការវង្វេង
  - ភយាគតិ - លំអៀងព្រោះការភ័យខ្លាច
- ចៅក្រមត្រូវកុំគិតពីអំពើពុករលួយ ។ ចៅក្រម មិនត្រូវទទួលសំណូកទេ ។
- ចៅក្រមមិនត្រូវធ្វើការបែងចែករវាងញាតិសន្ដាន និងបុគ្គលដទៃទៀតទេ ។
- ចៅក្រមត្រូវត្រងត្រាប់ស្ដាប់រាល់ចំណុចទាំងអស់ ទាំងតូច ទាំងធំឱ្យបានល្អិតល្អន់ ហើយពិនិត្យមើលទាំងចំណុចដែលខុស និងចំណុចដែលត្រូវដោយការពិចារណាឱ្យបានហ្មត់ចត់

គ) ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ ដើម្បីធានា និងពង្រឹងឯករាជភាពរបស់តុលាការ

I) គោលដៅចម្បងនៃក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ដ៏ជាក់លាក់នោះ

ឯករាជភាព មិនគ្រាន់តែកើតមកពីសភាវៈចិត្តរបស់ចៅក្រមប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែ វាថែមទាំងកើតចេញមកពីការរៀបចំគោលជំហរផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ចៅក្រមផងដែរ ។ គេត្រូវប្រើប្រាស់ **ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ សង្គមកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ** ដើម្បីធានា លើកទឹកចិត្ត ការពារ និង**ធានានូវឯករាជភាពរបស់ចៅក្រម** ។ ចំណុចនេះមានន័យថា គេត្រូវតែបង្កើតលក្ខខណ្ឌដែលអាចជួយដល់ចៅក្រមក្នុងការថែរក្សាឯករាជភាពរបស់ខ្លួន ។

[១៥] សូមមើលសៀវភៅរបស់លោកសិទ្ធិ បុត្រ "សង្គមទស្សនៈវិជ្ជានៃព្រះពុទ្ធសាសនា" - ជំពូកទី៥ ទស្សនៈនយោបាយរបស់ព្រះពុទ្ធ ឆ្នាំ១៩៩៥ ទំព័រ ១៤-១៥

ឯករាជភាពនៃតុលាការ មិនគ្រាន់តែទទួលរងគ្រោះថ្នាក់ដោយសារឥទ្ធិពល និងសម្ពាធខាងក្រៅ ទៅលើចៅក្រមស្មោះត្រង់ដែលប្រាថ្នានូវឯករាជភាពឡើយ ។ ឯករាជភាព ក៏ត្រូវបានធ្វើឱ្យគ្រោះថ្នាក់ដោយសារចៅក្រមខ្លួនឯងផងដែរ នៅពេលដែលពួកគេប្រព្រឹត្តិអំពើពុករលួយ មានអគតិធមិ និងធ្វើការសម្រេចដោយលំអៀងនោះ។ ដូច្នេះ វាមានសារៈសំខាន់ណាស់ ដែលត្រូវកត់សំគាល់ថា **ឯករាជភាព មិនមែនជាបុព្វសិទ្ធិផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ចៅក្រម** ដែលគាត់ត្រូវតែការពារសំរាប់ប្រយោជន៍ផ្ទាល់ឡើយ ។ ប៉ុន្តែ ដើម្បីបានចៅក្រមឯករាជ្យ គឺជា**សិទ្ធិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ** ។ នេះមានន័យថា ចៅក្រមម្នាក់ៗ មាន**ករណីយកិច្ច**ធ្វើជាចៅក្រមឯករាជ្យ ធ្វើសកម្មភាព និងសម្រេចដោយឯករាជ្យ និងមិនលំអៀង ពីព្រោះ ប្រជាពលរដ្ឋមានសិទ្ធិក្នុងការទទួលបាននូវចៅក្រមឯករាជ្យ ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ត្រូវតែបង្កើតឧបសគ្គ និងព្រំដែនសម្រាប់ចៅក្រមនីមួយៗ ដើម្បីរារាំងគាត់កុំឱ្យធ្វើសេចក្តីសម្រេចលំអៀង និងដើម្បីធ្វើឱ្យចៅក្រមពិបាកទទួលសំណូក និងរំលោភច្បាប់ ។

ដូច្នេះ ដើម្បីធានានូវឯករាជភាពរបស់តុលាការ ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ណាមួយដែលបង្កើត និងរៀបចំតួនាទីរបស់ចៅក្រមតាមរយៈការរៀបរាប់ពីករណីយកិច្ច និងសិទ្ធិរបស់ចៅក្រមនោះ ត្រូវតែបំពេញតម្រូវការ ពីរខាងក្រោម។

ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ ដើម្បីការពារ និងធានាឯករាជភាព (របស់ចៅក្រម) ត្រូវតែ :

- **ពង្រឹង និងការពារចៅក្រមពីឥទ្ធិពល និងសម្ពាធ** ពីខាងក្រៅ និង**ឥទ្ធិពលមិនសមស្របណាមួយ**
- **បង្កើតឧបសគ្គផ្សេងៗ** ដែលធ្វើឱ្យចៅក្រមពិបាកក្នុងការធ្វើសកម្មភាព ប្រកបដោយ**អគតិធមិ ពុករលួយ ឬលំអៀង** ។

II) បមាណីយ (ក៏រិតស្តង់ដារ) អន្តរជាតិសម្រាប់ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ស្ទើបនោះ:

ប្រទេសនីមួយៗ ប្រឈមមុខចំពោះបញ្ហាដូចគ្នា នៅក្នុងការបង្កើត និងរៀបចំក្របខ័ណ្ឌច្បាប់មួយដើម្បីធានានូវភាពឯករាជ្យដល់ចៅក្រមរបស់ខ្លួន ។ ប្រទេសផ្សេងៗគ្នា ធ្វើការសន្និដ្ឋានផ្សេងៗគ្នា ហើយរកបាននូវដំណោះស្រាយផ្សេងៗគ្នាចំពោះបញ្ហានោះ ។ ឧទាហរណ៍ ប្រទេសមួយចំនួន បានបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងចៅក្រមរបស់ពួកគេ ប្រទេសមួយចំនួនទៀត មានប្រព័ន្ធមួយនៃការចូលរួមពីប្រជាពលរដ្ឋដែលគ្មានចំណេះដឹងជំនាញ ចំណែកឯប្រទេសមួយចំនួនទៀត ជ្រើសរើសសមាជិកចាស់ៗ ដែលមានបទពិសោធន៍ផ្នែកវិជ្ជាជីវៈច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ (ឧ. សមាជិកគណៈមេធាវី) ដើម្បីឱ្យធ្វើជាចៅក្រម ។

ប៉ុន្តែ មាន**បមាណីយរួម** និងសេចក្តីសន្និដ្ឋានមួយចំនួន ដែលប្រទេសភាគច្រើនបានយល់ឃើញថាសមស្រប ក្រោយពីបានធ្វើការពិភាក្សា ការផ្លាស់ប្តូរចំណេះដឹងជាអន្តរជាតិ និងបទពិសោធន៍ជាប្រវត្តិសាស្ត្រអស់រយៈពេលដ៏យូរ ដោយមានគំរូផ្សេងៗគ្នានៃការបង្កើតប្រព័ន្ធតុលាការឯករាជ្យមួយ ។ **ការសិក្សាស៊ីជម្រៅ**

ដ៏គួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍មួយចំនួនអំពីបញ្ហាជាមូលដ្ឋាន និងការការពារនូវប្រព័ន្ធតុលាការឯករាជ្យមួយ ដែលផ្តល់នូវការណែនាំជាច្រើន ហើយឧទាហរណ៍ជាក់ស្តែងមានផ្សព្វផ្សាយនៅតាមអ៊ីនធើណែត[១៦] ។

ឧទាហរណ៍ អង្គការសហប្រជាជាតិ បានអនុម័ត

គោលការណ៍ជាមូលដ្ឋាន ស្តីពីភាពឯករាជ្យរបស់តុលាការ (ឆ្នាំ១៩៨៥)[១៧]

និងសន្និបាតនៃចៅក្រមតុលាការកំពូលនៃប្រទេសផ្សេងៗគ្នាចំនួន២០ នៅទូទាំងទ្វីបអាស៊ីបានអនុម័តៈ

សេចក្តីថ្លែងការណ៍ក្រុងបេកាំង ស្តីពីគោលការណ៍ឯករាជភាពរបស់តុលាការ នៅក្នុងតំបន់អាស៊ី (ឆ្នាំ១៩៩៥)[១៨]

ឯកសារទាំងនេះ មិនមែនជាអនុសញ្ញាដែលចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចទេ ក៏ប៉ុន្តែ វាបានផ្តល់នូវឧបករណ៍ដ៏មានប្រយោជន៍មួយនៃការបកស្រាយពាក្យថា "ឯករាជភាពរបស់តុលាការ" ។ សេចក្តីប្រកាសទាំងនេះកំណត់នូវប្រធានបទទាំងអស់ដែលបង្កបញ្ហាជាប្រចាំដល់ភាពឯករាជ្យរបស់តុលាការ ។ សេចក្តីប្រកាសទាំងនេះដាក់ចេញនូវសំណូមពរ និងអនុសាសន៍មួយចំនួន អំពីមធ្យោបាយក្នុងការចៀសវាង និងដោះស្រាយបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនានា ។

អ្នកតាក់តែងច្បាប់កម្ពុជា បានទទួលស្គាល់យ៉ាងច្បាស់នូវគោលការណ៍ជាមូលដ្ឋានរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីឯករាជភាពរបស់តុលាការ នៅក្នុងមាត្រា ១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល ។

អង្គការសហប្រជាជាតិ (UN) មានបំណងដើម្បីលើកកំពស់ភាពឯករាជ្យរបស់តុលាការ ពីព្រោះ វាគឺជាការការពារមួយដ៏សំខាន់បំផុតសំរាប់ការការពារសិទ្ធិមនុស្សប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាព និងជាវិធានការតែមួយគត់ដើម្បីដោះស្រាយទំនាស់ដោយសន្តិវិធី[១៩] ។ ដូច្នេះ អង្គការសហប្រជាជាតិ បានបង្កើតការិយាល័យមួយសំរាប់ **អ្នករាយការណ៍ពិសេសអំពីឯករាជភាពរបស់តុលាការ** នៅក្នុងឆ្នាំ ១៩៩៤ ។ អ្នករាយការណ៍ពិសេសនេះពិនិត្យ

---

[១៦] ឧទាហរណ៍:

- "ការណែនាំសំរាប់ការលើកកំពស់ភាពឯករាជ្យ និងភាពមិនលំអៀងនៃប្រព័ន្ធតុលាការ" ដោយ USAID :ខែមករា ឆ្នាំ២០០២, ១៧៦ទំព័រ រួមទាំង ការសិក្សា ស្រាវជ្រាវក្នុងតំបន់, ឧបសម្ព័ន្ធនៃគោលការណ៍ទាំងអស់ និងទំនាក់ទំនងទៅនឹងវិបសាយ =www.dec.org/pdf_docs/pnacm007.pdf
- "តួនាទីរបស់ប្រព័ន្ធតុលាការឯករាជ្យ" ដោយ Susan Sullivan Lagon, វិទ្យាស្ថានសំរាប់ការសិក្សាសហសម័យ, សាន់ហ្វ្រាន់ស៊ីស្កូ (San Francisco) ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៩៣= http://usinfo.state.gov/products/pubs/archive/freedom/freedom4.htm
- "ប្រព័ន្ធតុលាការឯករាជ្យ" របាយការណ៍នៃគណៈកម្មការគណៈមេធាវីអាមេរិក ស្តីពីការបែងចែកអំណាច និងឯករាជភាពរបស់តុលាការ ដោយមានប្រធានបទដ៏មានសារៈប្រយោជន៍ = www.abanet.org/govaffairs/judiciary/report.html

[១៧] សូមមើល : www.umn.edu/humanrts/instree/i5bpij.htm

[១៨] សូមមើល : wwwlaw.murdoch.edu.au/icjwa/beijst.htm;
សូមមើលធម្មនុញ្ញចៅក្រមអឺរ៉ុបផង (=www.richtervereinigung.at/international/eurojus1/eurojus15a.htm)

[១៩] សូមមើលសេចក្តីណែនាំអំពីការងាររបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ស្តីពីឯករាជភាពរបស់តុលាការ : "ឯករាជភាពរបស់តុលាការ" : "អាទិភាពសិទ្ធិមនុស្ស" (=www.un.org/rights/dpi1837e.htm)

និងវាយតម្លៃលើ ស្ថានភាពនៃតុលាការនៅក្នុងប្រទេសដែលស្ថិតក្នុងការបារម្ភផ្សេងៗ នៅទូទាំងពិភពលោក និងបោះពុម្ពផ្សាយនូវរបាយការណ៍អំពីអ្វីដែលគាត់បានរកឃើញ ។ អ្នករាយការណ៍ពិសេសនេះ ក៏ផ្តល់នូវអនុសាសន៍ និងយោបល់ដល់រដ្ឋាភិបាល និងស្ថាប័នផ្សេងៗផងដែរ ។ អ្នករាយការណ៍ពិសេស មិនត្រឹមតែរាយការណ៍អំពីប្រទេសដែលកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ប៉ុណ្ណោះទេ ក៏ប៉ុន្តែថែមទាំងប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍ទៀតផង ។

ឧទាហរណ៍:

របាយការណ៍បែបរិះគន់មួយ ត្រូវបានរៀបចំឡើងដោយអ្នករាយការណ៍ពិសេសអំពីស្ថានភាពតុលាការនៅក្នុងប្រទេស**អ៊ីតាលី** ដោយសារ រដ្ឋាភិបាលអ៊ីតាលី បានផ្តួចផ្តើមគំនិតបង្កើតច្បាប់មួយចំនួន ដែលបានធ្វើឱ្យគ្រោះថ្នាក់ធ្ងន់ធ្ងរដល់ឯករាជភាពរបស់តុលាការ ។

ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៩៤ មកដល់ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៣ តំណែងនេះត្រូវបានកាន់កាប់ដោយជនជាតិម៉ាឡេស៊ីម្នាក់ ឈ្មោះលោក កុមារស្វាមី ។ អ្នកស្នងតំណែងរបស់គាត់ គឺជនជាតិអាហ្សង់ទីន ឈ្មោះលោក ដេសពួយ ដែលបានចូលកាន់តំណែងនៅក្នុងខែសីហា ឆ្នាំ២០០៣[២០] ។

គណៈកម្មការនៃគណៈវិនិច្ឆ័យអន្តរជាតិ (ICJ) ដែលជាអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលអន្តរជាតិមួយដែលត្រូវបានគាំទ្រដោយចៅក្រម និងមេធាវីទូទាំងពិភពលោក ក៏យកចិត្តទុកដាក់អំពីបមាណីយសំរាប់ឯករាជភាពរបស់តុលាការផងដែរ ។ **មជ្ឈមណ្ឌលសំរាប់ឯករាជភាពរបស់ចៅក្រម និងមេធាវីរបស់អង្គការនេះ** ផ្តល់នូវកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលដល់ចៅក្រម ។ មជ្ឈមណ្ឌលនេះ ធ្វើការបណ្តុះបណ្តាលផងដែរ ដល់ចៅក្រមនិងព្រះរាជអាជ្ញាកម្ពុជា នៅទសវត្សទី ៩០[២១] ។

III) សំនួរជាមូលដ្ឋានពាក់ព័ន្ធនឹងភាពឯករាជ្យរបស់តុលាការ:

ដោយពិនិត្យមើលតុលាការ ថាជាប្រព័ន្ធមួយដែលត្រូវការប្រព្រឹត្តិទៅដោយឯករាជ្យ និងដោយមានសេរីភាព រួចពីឥទ្ធិពលមិនសមស្របណាមួយនោះ យើងអាចរកឃើញនូវចំណុចខ្សោយចំនួន៦ នៅក្នុងប្រព័ន្ធនេះដែលអាចបើកឱកាសឱ្យមានឥទ្ធិពលមិនសមស្របបែបនោះ ។ ចំណុចទាំងនេះ ត្រូវការពិនិត្យដោយយកចិត្តទុកដាក់ ហើយបទបញ្ញាពិសេស ច្បាប់ ឬក្រមសីលធម៌ត្រូវបង្កើតឡើង ដើម្បីកាត់បន្ថយគ្រោះថ្នាក់ពាក់ព័ន្ធដល់ឯករាជភាព ។

ចំណុចខ្សោយទាំងនោះ អាចត្រូវបានរកឃើញបានយ៉ាងងាយ ដោយការសួរសំនួរចំនួន៦ ដូចខាងក្រោម:

[២០] វិបសាយរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីអ្នករាយការណ៍ពិសេស = www.unhchr.ch/html/menu2/7/b/mijl.htm

[២១] គណៈកម្មការនៃគណៈវិនិច្ឆ័យអន្តរជាតិ (មជ្ឈមណ្ឌលសំរាប់ភាពឯករាជ្យរបស់ចៅក្រម និងមេធាវី = www.icj.org) និងគណៈកម្មការនៃគណៈវិនិច្ឆ័យ អន្តរជាតិ - សាខាអូស្ត្រាលីខាងលិច = wwwlaw.murdoch.edu.au/icjwa/ ។ សូមមើលបន្ថែមនូវៈ ច្រកអភិវឌ្ឍន៍ - កំណែទំរង់ច្បាប់ និងតុលាការ = www.developmentgateway.org/ node/130655/)

សំនួរជាមូលដ្ឋានចំនួន៦ អំពីឯករាជភាពរបស់តុលាការ

១. តើចៅក្រមត្រូវបាន ជ្រើសរើស ដូចម្តេច?	ដំណើរការនៃ**ការជ្រើសរើស ការតែងតាំង** និងជាពិសេស**ការដំឡើង**ឋានៈចៅក្រម អាចធ្វើឱ្យចៅក្រមពឹងផ្អែកលើអ្នកដទៃយ៉ាងខ្លាំង ។ សេចក្តីសង្ឃឹមរបស់ចៅក្រមចំពោះការដំឡើងឋានៈ ឋានន្តរស័ក្តិ និងប្រាក់បៀវត្សខ្ពស់ អាចជះឥទ្ធិពលមិនសមស្របដល់សេចក្តីសំរេចរបស់ចៅក្រម ។
២. តើ តួនាទីផ្ទាល់ខ្លួន របស់ចៅក្រមរឹងមាំ ដូចម្តេច?	ចៅក្រម មានការពឹងផ្អែក (លើអ្នកដទៃ) ច្រើនបំផុត ប្រសិនបើ **ជំហរផ្ទាល់ខ្លួន**របស់គាត់មានលក្ខណៈទន់ខ្សោយ ប្រសិនបើ គាត់មិនមានប្រាក់បៀវត្សគ្រប់គ្រាន់ ប្រសិនបើ គ្មាននរណាម្នាក់ការពារគាត់ពីការធ្វើឃាដ ឬប្រសិនបើ សិទ្ធិក្នុងការបង្កើតសមាគមរបស់គាត់ ត្រូវបានគេបដិសេធនោះ ។
៣. តើចៅក្រមណាសម្រេច លើរឿងក្តីមួយណា?	ប្រសិនបើ គ្មាន**វិធានចាត់តាំងច្បាស់លាស់**នោះទេ វាពឹងផ្អែកលើអំណាចឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ប្រធានតុលាការ (ឬក្រឡាបញ្ជី) ថាតើ**រឿងក្តីណា** ត្រូវបានព្ និងសម្រេចដោយ**ចៅក្រមណា**? ប្រការនេះ អាចផ្តល់ឱកាសឱ្យចៅក្រមជ្រើសរើសរឿងក្តីទាំងឡាយណា ដែលគាត់មានចំណាប់អារម្មណ៍ផ្ទាល់ខ្លួន ពីព្រោះចៅក្រម មានសម្ព័ន្ធភាពផ្ទាល់ខ្លួនជាមួយភាគីជំលោះណាមួយ ។ល។
៤. តើចៅក្រម ត្រូវធ្វើការ កាត់ទោស ដូចម្តេច?	**វិធាននីតិវិធីច្បាស់លាស់** ក៏ដូចជាវិធានស្តីពីករណីយកិច្ចក្នុងការស៊ើបអង្កេត លើកបង្ហាញភស្តុតាង និងពន្យល់ហេតុផលជាលាយល័ក្ខអក្សរចំពោះសាលក្រមដែរ វាចាប់បង្ខំឱ្យចៅក្រមគោរពតាមអង្គច្បាប់ និងអង្គហេតុ ។ បើមិនដូច្នោះទេ វានឹងធ្វើឱ្យចៅក្រមមានភាពងាយស្រួល ក្នុងការបិទបាំងនូវហេតុផលប្រកបដោយអគតិធម៌ នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់គាត់ ។
៥. តើ នរណាអាចត្រួតពិនិត្យការអនុវត្តន៍ការងាររបស់ចៅក្រមបាន?	ដូចអំណាចផ្សេងទៀតដែរ តុលាការត្រូវការ **ការគ្រប់គ្រង ការត្រួតពិនិត្យ និងដាក់ទណ្ឌកម្ម** ឬថែមទាំងការដាក់ទណ្ឌកម្ម នៅពេលដែលខ្លួនមិនបានបំពេញករណីយកិច្ចរបស់ខ្លួនបានល្អប្រសើរ ។ គ្មានការត្រួតពិនិត្យ ចៅក្រមធ្វើសេចក្តីសំរេចដោយមានទំនោរទៅរកអំពើពុករលួយ និងប្រកបដោយអគតិធម៌ ។ ប៉ុន្តែការត្រួតពិនិត្យនេះត្រូវតែមានព្រំដែនតឹងរឹង និងមិនប៉ះពាល់ដល់ឯករាជភាពនៃសេចក្តីសំរេច ។ ដូច្នេះហើយ បានជាតួនាទីត្រួតពិនិត្យនេះ ត្រូវបានអនុវត្តដោយតួអង្គផ្សេងៗគ្នាជាច្រើន (ដូចជា តុលាការជាន់ខ្ពស់ជាង មេធាវី បណ្តាញសារព័ត៌មាន ។ល។) ដែលតួអង្គម្នាក់ៗ ត្រូវមានការត្រួតពិនិត្យដែលមានព្រំដែនកំណត់[២១] ។
៦. តើនរណាផ្តល់មូលនិធិដល់ថវិកាតុលាការ និង គ្រប់គ្រងរដ្ឋបាលតុលាការ?	ពុំមានតុលាការណាមួយ អាចដំណើរការដោយគ្មាន**ថវិកា**បានឡើយ ។ ប្រសិនបើ ថវិកាមានមិនគ្រប់គ្រាន់ សំរាប់ចំណាយលើតំរូវការជាមូលដ្ឋានរបស់ចៅក្រម ដូចជា តុ ទូ កៅអី អត្ថបទច្បាប់ និងសៀវភៅ ហើយចៅក្រម ត្រូវបង្ខំចិត្តចំណាយថវិកាផ្ទាល់ខ្លួនដើម្បីទិញឧបករណ៍ទាំងនេះ និងអាចទទួលសំណូកយ៉ាងងាយស្រួល ឬបាត់បង់ការប្តេជ្ញាចិត្ត និងទឹកចិត្តល្អចំពោះការងារ ។ លើសពីនេះទៀត អំណាចណាមួយដែលត្រួតពិនិត្យថវិការបស់តុលាការ ឬបុ**គ្គលិករដ្ឋបាល**របស់តុលាការ អាចជះឥទ្ធិពលដោយផ្ទាល់ទៅលើប្រសិទ្ធភាព និងការគ្រប់គ្រង ដំរលូននៃរឿងក្តីជាក់លាក់ជាច្រើនបាន ។

.

[២២] ការត្រួតពិនិត្យស្ថាប័ននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដោយឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម មានសម្ព័ន្ធភាពខ្លាំងពេកហើយជាមួយនឹងអង្គនីតិបញ្ញត្តិ ឬជាមួយនឹងបុគ្គលនានាមកពីគណបក្សនយោបាយណាមួយ ។ ដូច្នេះហើយ ចៅក្រម ក្លាយជាអាយ៉ងយ៉ាងងាយស្រួលសំរាប់ប្រយោជន៍ខាងក្រៅ ដែលនាំឱ្យបាត់បង់ឯករាជភាពរបស់ចៅក្រម ។

ប្រសិនបើ សំនួរទាំងនោះ មិនត្រូវបាននិយាយឱ្យបានត្រឹមត្រូវទេ តុលាការនឹងមិនមានឯករាជភាពទេ ប៉ុន្តែ នឹងក្លាយជាអាយ៉ងមួយដែលមានការពឹងផ្អែកទៅលើឥទ្ធិពលមិនសមស្រប ដោយផ្ទាល់ ដោយមិនផ្ទាល់ មកពីតួអង្គ ជាច្រើន ។

(រូបភាពផ្តល់ដោយមជ្ឈមណ្ឌលអភិវឌ្ឍសង្គម CSD)

បញ្ជីត្រួតពិនិត្យខាងក្រោម បង្ហាញយ៉ាងពិស្តារនូវចំណុចខ្សោយមួយចំនួនក្នុងរបៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តិទៅ របស់តុលាការ និងផ្តល់នូវយុទ្ធសាស្ត្រមួយចំនួន ដើម្បីកាត់បន្ថយគ្រោះថ្នាក់ដែលពាក់ព័ន្ធដល់ឯករាជភាព និង ភាពមិនលំអៀង ។

បញ្ជីត្រួតពិនិត្យ
ឯករាជភាព និងភាពមិនលំអៀងរបស់តុលាការ

ចំណុចខ្សោយ	យុទ្ធសាស្ត្រការពារ
តើគេធ្វើការជ្រើសរើសចៅក្រមយ៉ាងដូចម្តេច?	
ជំនាញ ការអប់រំ បទពិសោធន៍	• ការអប់រំល្អនៅមហាវិទ្យាល័យច្បាប់ • ការជ្រើសរើសមានតម្លាភាព ក្នុងចំណោមនិស្សិតឆ្នើមដែលបញ្ចប់ការសិក្សា រាប់បញ្ចូលទាំងការវាយតម្លៃលើបុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់ពួកគេផងដែរ
ដំណើរការតែងតាំង	• វិធានដែលមានតម្លាភាព • ស្ថាប័នតែងតាំងចំរុះ: (សភា, ចៅក្រម, មេធាវី, សង្គមស៊ីវិល)
ដំឡើងឋានន្តរស័ក្តិ	ការដំឡើងស័ក្តិទៅតាមអាយុ និងស្នាដៃបំពេញការងារ
តើស្ថានភាពផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ចៅក្រមមានលក្ខណៈរឹងមាំយ៉ាងណា?	
ប្រាក់បៀវត្ស	ប្រាក់ខែគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីទ្រទ្រង់ជីវភាពល្អប្រសើរ សំរាប់ចៅក្រម និងគ្រួសារ ដើម្បីចៀសវាងការទទួលសំណូក
សេចក្តីណែនាំ/បទបញ្ជាពីថ្នាក់លើ	• គ្មានសារាចរណែនាំពីក្រសួងនានាទេ • ការដាក់ទោសចំពោះការប៉ុនប៉ងចេញបញ្ជា • ច្បាប់ច្បាស់លាស់ដែលបដិសេធនូវលទ្ធភាពដែលអាចធ្វើការណែនាំ
ការផ្ទេរចៅក្រម	គ្មានការផ្ទេរទៅតុលាការផ្សេងទៀត ដោយគ្មានការយល់ព្រមជាមុនពីចៅក្រមនោះទេ
ការដកចៅក្រមចេញ	មានការតែងតាំងសំរាប់មួយជីវិតទៀងទាត់ រីឯការបណ្តេញចេញអាចធ្វើបានតែក្នុងករណី បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌកិតធ្ងន់ ពាក់ព័ន្ធនឹងមុខងារតុលាការតែប៉ុណ្ណោះ
សន្តិសុខផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ចៅក្រម	• នគរបាលការពារចៅក្រម និងគ្រួសារ ប្រសិនបើចាំបាច់ • ការស៊ើបអង្កេត និងការកាត់ទោសលើការប៉ុនប៉ងដែលប៉ះពាល់ដល់ចៅក្រម
សេរីភាពក្នុងបង្កើតសមាគម និង ការបញ្ចេញមតិ	ការធានាច្បាស់លាស់នៅក្នុងច្បាប់អំពីសិទ្ធិសេរីភាពរបស់ចៅក្រមក្នុងការបញ្ចេញមតិ និងការបង្កើតសមាគម (ត្រូវបានកំណត់ព្រំដែនដោយភាពសំងាត់នៃវិជ្ជាជីវៈនៅក្នុងករណីជាក់លាក់) **=មធ្យោបាយខ្លាំងបំផុតនៃការការពារខ្លួន ដើម្បីឱ្យចៅក្រមការពារឯករាជភាពរបស់ខ្លួនបាន និងការពារប្រឆាំងនឹងឥទ្ធិពលមិនសមស្រប (ប្រសិន បើចាំបាច់ស្វែងរកការគាំទ្រពី ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ)**
សមាជិកភាពគណបក្ស	ការហាមឃាត់មិនឱ្យចូលសមាជិកគណបក្សនយោបាយណាមួយ សំរាប់តែរយៈពេលអន្តរកាលមួយប៉ុណ្ណោះ នៅក្នុងប្រទេសដែលមានប្រវត្តិសាស្ត្រយូរអង្វែង នៃការគ្រប់គ្រងដោយគណបក្សតែមួយ ។
តើចៅក្រមណាមួយនឹងសម្រេចរឿងក្តីណា?	
ទំហំនៃយុត្តាធិការ	យុត្តាធិការសំរាប់ទំនាស់ផ្លូវច្បាប់ទាំងអស់ គ្មានករណីពិសេសណាត្រូវបានដាត់ចេញពីការត្រួតពិនិត្យដោយតុលាការឡើយ
ការបែងចែករឿងក្តីក្នុងចំណោមចៅក្រម	• ការបង្គាប់ជាទូទៅ និងជាមុន អំពីការបែងចែករឿងក្តីថ្មីៗ • តុលាការមណ្ឌលដែលធ្វើដំណើរទៅកាន់ថ្នាក់ស្រុក ឱ្យបានទៀងទាត់ • ការផ្លាស់ប្តូរទីកន្លែងរបស់ចៅក្រម ដោយមានការយល់ព្រមពីចៅក្រមជាមុន ។
សម្ព័ន្ធភាពជាមួយភាគីមានទំនាស់/ភាគី	• សិទ្ធិរបស់គូភាគីក្នុងការបដិសេធចៅក្រម • ករណីយកិច្ចផ្លូវច្បាប់សំរាប់ចៅក្រម ដើម្បីដករឿងក្តីនេះចេញ នៅពេលដែលមានផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ឬសម្ព័ន្ធភាពជាមួយភាគីមានទំនាស់ ។

ចំនុចខ្សោយ	យុទ្ធសាស្ត្រការពារ	
តើចៅក្រមត្រូវបានគេអនុញ្ញាតឱ្យរៀបចំសវនាការដូចម្តេច?		
វិធាននៃច្បាប់នីតិវិធី	១) ករណីយកិច្ចដែលត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យភាគីទាំងអស់បញ្ចេញមតិរបស់ពួកគេ ២) ករណីយកិច្ចត្រូវផ្តល់ពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ឱ្យភាគីទាំងពីរដើម្បីបង្ហាញពីអំណះអំណាងរបស់ពួកគេ ៣) ករណីយកិច្ចដែលត្រូវស្តាប់ភាគីទាំងអស់ ៤) ករណីយកិច្ចក្នុងការចែកឯកសារពាក់ព័ន្ធដល់ភាគីទាំងអស់	
ការបង្ហាញភស្តុតាង	វិធាននៃភស្តុតាងច្បាស់លាស់	
វិធាននៃច្បាប់សំភារៈ	• ឯកសារច្បាប់ត្រូវតែមានភាពច្បាស់លាស់ • ច្បាប់សំភារៈត្រូវតែចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច (លទ្ធភាពនៃច្បាប់ដែលចេញដោយចៅក្រម ក្នុងករណីមានចន្លោះនៃច្បាប់)	
ការចេញសាលក្រម	• សាលក្រម ត្រូវតែធ្វើឡើងជាលាយល័ក្ខអក្សរ និងបង្ហាញហេតុផលក្នុងការសម្រេចចិត្ត • សាលក្រម ត្រូវចេញឱ្យភាគីទាំងពីរ	
តើអ្នកណាត្រួតពិនិត្យការអនុវត្តន៍ការងាររបស់ចៅក្រម?		
ដោយគូភាគី និងមេធាវីរបស់ពួកគេ	• សិទ្ធិក្នុងការប្តឹងឧទ្ធរណ៍ជំទាស់នឹងសាលក្រម • សិទ្ធិក្នុងការដាក់ពាក្យបណ្តឹងអំពីការជំនុំជំរះរបស់ចៅក្រមនៅស្ថាប័នថ្នាក់លើ (ឧ.ប្រធានតុលាការ SCM)	**យុទ្ធសាស្ត្រការពារទាំងនេះ ទាមទារនូវដំណើរការនីតិវិធីតុលាការជាសាធារណៈ និង ផ្ទាល់មាត់**
ដោយសាធារណជន និងសារព័ត៌មាន	បើកសិទ្ធិសេរីភាពឱ្យសាធារណជនចូលរួមការជំនុំជំរះទាំងអស់ (វៀរលែងតែករណីត្រូវការពារ លក្ខណៈបុគ្គល ដូចជារឿងក្តីពាក់ព័ន្ធនឹង អនីតិជន ឬរឿងក្តីរំលោភ)	
ដោយចៅក្រមដែលមានចំណេះដឹងទូទៅ	• ការជ្រើសរើសចៅក្រមប្រកបដោយតម្លាភាព • សន្លឹកឆ្នោតដែលត្រូវបានគាំទ្រចៅក្រម	
ដោយសហការី សហការិនី របស់ចៅក្រមមកពីក្រុមដូចគ្នា	• ក្រុមដែលមានចៅក្រមលើសពីមួយរូប • ប៉ុន្តែគ្មានឋានានុក្រម និងលំដាក់ថ្នាក់ផ្ទៃក្នុង ក្នុងចំណោមសមាជិកក្រុមទេ • សន្លឹកឆ្នោតដូចគ្នាគាំទ្រប្រធាន និងសមាជិកក្រុមផ្សេងៗទៀត	
ដោយប្រធានតុលាការ	គ្មានឥទ្ធិពលមិនសមស្របលាក់បាំង ដោយផ្តល់នូវ ការណែនាំអំពីវិធីសម្រេចរឿងក្តី (= គ្មានការត្រួតពិនិត្យលើការអនុវត្តន៍ច្បាប់នីតិវិធី ឬច្បាប់សម្ភារៈ) ។ គួរមានតែការណែនាំអំពីការបំពាន ក្រមសីលធម៌ប៉ុណ្ណោះ ។	**យន្តការត្រួតពិនិត្យទាំងនេះ ទាមទារជាលាយល័ក្ខអក្សរនូវ:** • **នីតិវិធីពិធីការ** • **ឯកសារនីតិវិធី** • **សាលក្រម**
ដោយក្រុមប្រឹក្សាវិន័យ	• ដាក់ទណ្ឌកម្មដោយគណៈចៅក្រមដែលបានជ្រើសតាំង • ការជុំនំជុំរះដោយយុត្តិធម៌សំរាប់ចៅក្រមដែលត្រូវបានគេចោទប្រកាន់ • ការបោះពុម្ពផ្សាយលទ្ធផលនៃការជំនុំជំរះ	
ដោយព្រះរាជអាជ្ញា	គ្មានការលើកលែងដល់ចៅក្រមពីការកាត់ទោសពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌឡើយ (ចំពោះការទទួលសំណូក ឬមានចេតនាបកស្រាយច្បាប់ពុំត្រឹមត្រូវ) ប៉ុន្តែត្រូវមានការការពារពីការចោទប្រកាន់មិនសមស្របពីបទបរិហារកេរ្តិ៍	
ដោយការទទួលខុសត្រូវនៃច្បាប់រដ្ឋប្បវេណី	គ្មានការទទួលខុសត្រូវផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ចៅក្រម ប៉ុន្តែ ការទទួលខុសត្រូវរបស់រដ្ឋ ក្នុងករណីមានការបំពានច្បាប់ដោយមានឆន្ទៈ និងដោយមានចេតនា ។	

ចំនុចខ្សោយ	យុទ្ធសាស្ត្រការពារ
តើអ្នកណាផ្តល់ថវិកាឱ្យតុលាការ និង ត្រួតពិនិត្យការចំណាយ និងរដ្ឋបាលរបស់តុលាការ?	
មូលនិធិសំរាប់សកម្មភាពរបស់តុលាការ	• តុលាការ ត្រូវមានថវិកាផ្ទាល់ខ្លួន ដើម្បីគ្រប់គ្រងខ្លួនឯង • ត្រូវមានវិភាជន៍ថវិការដ្ឋឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ សំរាប់តុលាការដើម្បីបំពេញការងារឱ្យបានល្អ
ការតែងតាំង ការត្រួតពិនិត្យ និង វិន័យសំរាប់បុគ្គលិកតុលាការ	ចៅក្រម/ប្រធានតុលាការ ត្រួតពិនិត្យលើបុគ្គលិករដ្ឋបាលតុលាការដោយខ្លួនឯង ។

? សំនួរសិក្សាទី ៨

ចូរអានបណ្តាមាត្រាដូចខាងក្រោម នៃពង្រាងច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញានៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា (ខែមីនា ឆ្នាំ ២០០៣):

មាត្រា ១៦:

អាចនឹងត្រូវបានអនុញ្ញាតិឱ្យប្រលងជ្រើសរើសជានិស្សិតចៅក្រម ដែលត្រូវប្រព្រឹត្តទៅជាធម្មតា នៅសាលាភូមិន្ទចៅក្រម នូវបេក្ខភាពជានិស្សិត ឬមន្ត្រីរាជការក្របខ័ណ្ឌ ដែលបានបំពេញលក្ខខណ្ឌ ដូចខាងក្រោមនេះ:

១- ត្រូវមានសញ្ជាតិខ្មែរ

២- មានអាយុ ៣០ឆ្នាំ យ៉ាងច្រើន គិតមកដល់ថ្ងៃប្រលង

៣- ត្រូវមានបរិញ្ញាបត្រច្បាប់

៤- មិនដែលធ្លាប់ជាប់ទោសមជ្ឈិម ឬឧក្រិដ្ឋ

៥- ត្រូវមានកាយសម្បទាគ្រប់គ្រាន់អាចបំពេញការងារបាន

ចំពោះបេក្ខភាពជាមន្ត្រីក្របខ័ណ្ឌ ដែលលក្ខខណ្ឌខាងលើអាចប្រលងជ្រើសរើសជាចៅក្រមបាន ប៉ុន្តែត្រូវមានអាយុមិនលើសពី ៣៨ឆ្នាំ គិតមកទល់នឹងថ្ងៃប្រលង ។

មាត្រា ៣៣:

ការតម្លើងថ្នាក់របស់ចៅក្រមត្រូវផ្អែកលើមូលដ្ឋាន :

- គោរពវិន័យការងារបានត្រឹមត្រូវ
- សំរេចភារកិច្ចបានល្អ
- មានកិរិយាមាយាទ និង សីលធម៌ មិនធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយសនៃអង្គចៅក្រម
- ឆ្លងកាត់ការបណ្តុះបណ្តាលរយៈពេលវែងនៅសកលវិទ្យាល័យ ឬនៅមហាវិទ្យាល័យ ឬនៅមជ្ឈមណ្ឌលបណ្តុះបណ្តាលមុខវិជ្ជាជីវៈ
- ធ្វើការនៅតំបន់ដាច់ស្រយាល តំបន់ប៉ះពាល់ដល់សុខភាព ឬគ្រោះថ្នាក់ ។

មាត្រា ៩៤:

មុននឹងចូលបំរើការងារ ចៅក្រម ត្រូវធ្វើសច្ចាប្រណិធានតាមព្រះពុទ្ធសាសនានៅព្រះវិហារ ព្រះកែវមរកត។

សម្បថត្រូវធ្វើទៅតាមការណែនាំ និងតាមរូបមន្តរបស់ប្រធានពិធីការ ក្រោមការចាត់ចែងរបស់ក្រសួងព្រះបរមរាជវាំង ។

ក) មាត្រា១៦ នៃពង្រាងច្បាប់ រៀបរាប់អំពីលក្ខខណ្ឌដើម្បីក្លាយជាចៅក្រម ។

តើអ្នកយល់ស្របនឹងលក្ខខណ្ឌទាំងអស់នោះដែរឬទេ?

ចូរផ្តល់ហេតុផលចំពោះចំលើយរបស់អ្នក ។

ខ) ចូរមើលមាត្រា៣៣ នៃពង្រាងច្បាប់ដដែល ។

តើអ្នកយល់ស្របនឹងលក្ខខណ្ឌទាំងអស់ក្នុងការតម្លើងសក្តិ និងឋានន្តរស័ក្តិដែរឬទេ?

ចូរផ្តល់ហេតុផលចំពោះចំលើយរបស់អ្នក ។

គ) មើលមាត្រា៩៤ នៃពង្រាងច្បាប់ដដែល ។

តើបទបញ្ញត្តិនេះ ស្របជាមួយនឹង "សេចក្តីថ្លែងការណ៍នាទីក្រុងប៉េកាំងស្តីពីគោលការណ៍ឯករាជភាពនៃតុលាការ" (ឆ្នាំ ១៩៩៥) ដែរឬទេ?

ចូរដកស្រង់មាត្រាមួយនៃសេចក្តីថ្លែងការណ៍នាទីក្រុងប៉េកាំង ។